

تبیین رابطه آینده‌نگری و عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز:

سهم واسطه‌گری متغیر جهت‌گیری هدف

جعفر ترک‌زاده^{۱*}، فهیمه کشاورزی^۲

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۲/۳

تاریخ پذیرش: ۹۴/۵/۳۱

چکیده

مقدمه: آینده‌نگری به عنوان یک ویژگی بر روی جهت‌گیری هدف و عملکرد تحصیلی دانشجویان تأثیرگذار است و دانشگاه‌ها در پرورش و توسعه این خصیصه در دانشجویان نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. لذا هدف پژوهش حاضر تعیین ارتباط بین آینده‌نگری و عملکرد تحصیلی با لحاظ نمودن نقش میانجی جهت‌گیری هدف انجام شد.

روش‌ها: روش پژوهش توصیفی-تحلیلی از نوع همبستگی بود که بر روی ۱۹۷ نفر از دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ انجام شد. ابزارهای این پژوهش شامل دو پرسشنامه سنجش آینده‌نگری و جهت‌گیری هدف بود. روایی پرسشنامه از طریق روایی محتوایی و پایایی آلفای کرونباخ برای مؤلفه آینده‌نگری به صورت کلی (۰/۷۲) و مؤلفه جهت‌گیری هدف (۰/۷۴) مورد تأیید قرار گرفت. بر این اساس پرسشنامه بین نمونه توزیع و داده‌ها از روش تحلیل مسیر بر اساس مراحل بارون و کنی با استفاده از نرم افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که آینده‌نگری دانشجویان به نحو مثبت و معنی‌داری عملکرد تحصیلی آنان را پیش‌بینی می‌کند ($p < 0/001$, $F = 6/240$). مؤلفه‌های آینده‌نگری اثر معنی‌داری بر جهت‌گیری هدف عملکرد گرایش دارند ($p < 0/001$, $F = 4/787$). همچنین مؤلفه‌های جهت‌گیری هدف عملکرد گرایش ($p < 0/001$, $\beta = 0/33$) و جهت‌گیری هدف تسلط گرایش ($p < 0/001$, $\beta = 0/37$) به نحو مثبت و معنی‌داری عملکرد تحصیلی دانشجویان را پیش‌بینی کرد.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج پژوهش حاضر، آینده‌نگری و داشتن نگرش مثبت نسبت به آینده نقش مهمی در جهت‌گیری هدف فرد دارد، زیرا انگیزه‌های که از نگرش به آینده در فرد ایجاد می‌گردد به معنای پیش‌بینی اهداف آینده در زمان حاضر خواهد بود، و طبیعتاً تلاش فرد را در کسب عملکرد بالا و به دنبال آن ارتقاء تحصیلی افزایش می‌یابد.

کلید واژه‌ها: آینده‌نگری، جهت‌گیری هدف، عملکرد تحصیلی، دانشگاه، برنامه درسی

مقدمه

منابع و فرصت‌ها فراهم می‌گردد و در پیش‌بینی حوادث و اتفاقات مؤثر می‌باشد. هر سیستمی در هر سطحی که چشم انداز و آینده‌ای را برای خود ترسیم نکند در مواجهه با چالش‌ها رویکردی منفعلانه دارد و هر بادی برای کشتی آن مساعد نیست، لذا دچار "تغییر هراسی" و "آینده هراسی" خواهد شد (۴).

بنابراین آگاهی ما نسبت به آینده، بر تصورات و باورهای ما نسبت به آینده یا حتی در پیش‌بینی آینده افراد و روابطشان تأثیر می‌گذارد (۵). در واقع نگرش افراد نسبت به آینده با احساسات ذهنی آنان نسبت به رفاه شخصی‌شان بسیار مرتبط است. احساسات ذهنی خوب افراد شامل ارزیابی افراد از خودشان به صورت احساسات مثبت و منفی و رضایت از زندگی است (۶، ۷). نگرش مثبت شامل احساس اعتماد، علاقه،

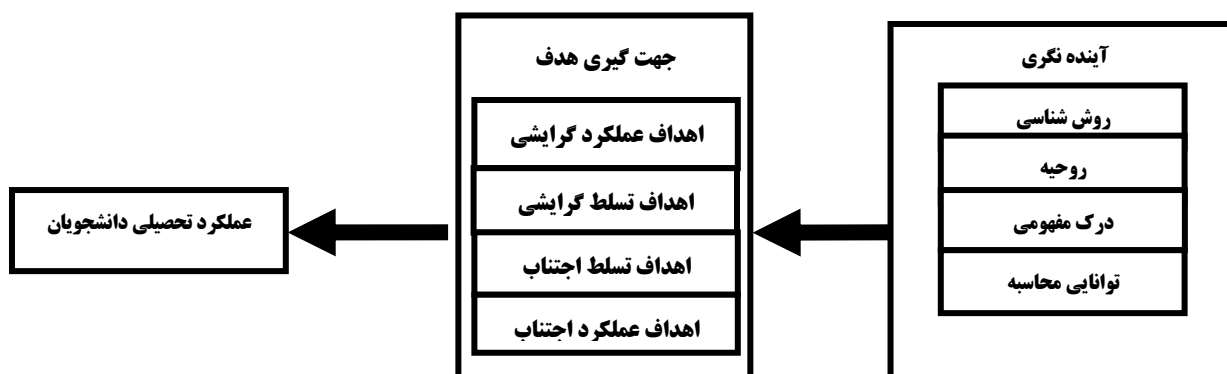
تغییر و تحول جوامع بر روی آینده افراد و نگرش آنان نسبت به آینده تأثیر می‌گذارد (۱). در واقع نگرش نسبت به آینده بخشی از یک مفهوم چند وجهی است که انتظارات افراد، دغدغه‌ها و جهت‌گیری آنان نسبت به آینده را در بر می‌گیرد (۲، ۳). بر این اساس آینده‌شناسی به معنای کشف یا ابداع، واریسی، ارزیابی و پیشنهاد آینده‌هایی است که می‌توانند واقع شوند (آینده‌های ممکن) و یا احتمال وقوع آن‌ها وجود دارد (آینده‌های احتمالی) و یا می‌بایست واقع شوند (آینده‌های مطلوب) (۴). در سایه آینده‌شناسی قوت‌ها، ضعف‌ها، تهدیدها و فرصت‌ها بهتر شناسایی می‌شود و امکان استفاده بهینه از

* نویسنده مسئول: دکتر جعفر ترک‌زاده، گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. djt2891@gmail.com
فهیمه کشاورزی، دانشجوی دکتری مطالعات برنامه درسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

امید، هیجان، غرور و افتخار، شادی می‌باشد در حالی که نگرش منفی (احساس منفی) شامل احساسات ذهنی افراد ناشی از استرس و ناراضی‌مانند خشم، نفرت، احساس گناه، غم و اندوه و شکست می‌باشد (۱). در واقع آینده‌نگری با بررسی حال و گذشته، به طور سیستماتیک به دنبال فهم این مسأله است که چه چیزی احتمالاً تغییر می‌کند و ایده‌ها و فعالیت‌های نو چیستند؟ بر اساس آنچه ذکر شد، ضرورت توجه به آینده و توجه به آموزش عالی به عنوان تولید کننده نیروی انسانی برای رسیدن به توسعه و آینده مطلوب امری اجتناب ناپذیر است (۸). زیرا آموزش عالی از روند تحولات بی‌نصیب نمانده، با چالش‌های گوناگونی مواجه شده که برای مقابله و یا همگامی با آن‌ها نیازمند فهم بهتری از آینده و کسب دانشی جدید به نام آینده پژوهی است.

آینده پژوهی، تفکری برای عمل علیه اعتقاد به سرنوشت است و تصدیق می‌کند که آینده دلیل بودن حال، چند بعدی و نامعلوم است و باید توجه داشت که آینده را باید بنا، خلق و ایجاد کرد (۹). بر این اساس، تکنولوژی، محیط زیست، جمعیت و برابری و تعادل چشم اندازهایی برای آینده‌ای بهتر در جهت اهداف مشترک برای موضوعات مختلف تعلیم و تربیت هستند (۱۰). در واقع جنبش آینده با هدف آشکار کمک به مشارکت در اجتماع و ثبات زیست محیطی نسبت به بعد فنی تعلیم و تربیت در طول چهل سال گذشته بیشتر با این هدف که دانشجویان با فرصت‌هایی بهتر در مدیریت آینده و توسعه یک آینده بهتر روبرو شوند، شکل گرفته است (۱۰). در این راستا نگرش به آینده بر روی انگیزه دانشجویان در جهت‌گیری اهداف‌شان و همچنین عملکرد آنان مؤثر است. در این زمینه کارشکی گزارش نموده که آینده‌نگری بر جهت‌گیری هدف، یادگیری عمقی و سطحی، تنظیم‌گری و خود تعیین‌گری رابطه دارد (۱۱). در واقع جهت‌گیری هدف یکی از زمینه‌های اصلی تحقیق در مورد انگیزه و انگیزش می‌باشد و به طور مکرر با موفقیت در بررسی عملکرد فردی در مورد کسب مهارت و دانش هم در آموزش و هم در محیط‌های تحصیلی به کار برده شده است (۱۲، ۱۳). در واقع هدف‌مداری، نوعی چهارچوب ذهنی برای چگونگی پاسخ فردی و تفسیر شرایط دستیابی به هدف در آینده است (۱۴). بر طبق گفته‌های فرایر و الیوت (Elliot) (۱۵)، هدف "به آنچه که یک فرد قصد دارد در شرایط خاص موفقیت انجام دهد" اشاره دارد.

در طول تکامل نظریه جهت‌گیری هدف - پیشرفت، اهداف به صورت‌های گوناگون تقسیم بندی شده‌اند. در آخرین تقسیم‌بندی که توسط الیوت و مگ گریور (۱۲) صورت گرفت، الگوی چهار وجهی اهداف پیشرفت به وجود آمد (۱۶). در این الگو، اهداف چهارگانه پیشرفت شامل تسلط - گرایش، تسلط - اجتناب، عملکرد - گرایش و عملکرد - اجتناب می‌باشند. در اهداف تسلط-گرایش، افراد به دنبال بهبود شایستگی‌های خود در تکالیف هستند، آنان به یادگیری برای خود یادگیری علاقه دارند و خود را درگیر تکالیف چالش‌برانگیز می‌کنند. در اهداف تسلط - اجتناب، شایستگی به صورت تسلط کامل به تکالیف تعریف می‌شود و تمام تلاش افراد برای دوری گزیدن از خطا و اشتباه معطوف می‌گردد. ترس از نفهمیدن مطالب، شکست در یادگیری و فراموشی از ویژگی‌های این نوع جهت‌گیری است. جهت‌گیری هدف عملکرد -گرایش، بر تأیید عملکرد و کسب قضاوت مطلوب دیگران درباره عملکردهای شخصی تأکید دارد. محوریت این جهت‌گیری بر کسب قضاوت مثبت دیگران و توجه به مقایسه‌های اجتماعی قرار دارد (۱۷). در جهت‌گیری عملکرد - اجتناب، شایستگی به معنای اجتناب از شکست است و هسته اصلی، توجه به مقایسه اجتماعی است؛ لیکن تأکید بر گریز از حقارت و نگرسته شدن به عنوان فردی کندآموز محوریت این جهت‌گیری هدف است (۱۸). افرادی که دارای اهداف عملکرد - اجتناب هستند، تلاش می‌کنند تا از اشتباه پرهیز کنند و به عنوان فردی ناتوان شناخته نشوند. آن‌ها افرادی محافظه کار بوده و در زمینه درس اهل خطر کردن نمی‌باشند تا مبادا دچار شکست شوند. آن‌ها مسیر شناخته شده‌ای را دنبال می‌کنند و تکالیف ساده را انجام می‌دهند و اغلب تمایل به نشان دادن کار خود به دیگران ندارند (۱۹، ۲۰، ۲۱). اریلماز (Eryılmaz)، اولادیی-پو و بالاگان (Oladipo and Balagun)، وی من (Wayman)، هاشمی (Hashemian)، لیتونین (Lehtonen)، یئو و نیل (Yeo & Neal) و کارشکی معتقدند آینده‌نگری بر روی جهت‌گیری فرد نسبت به اهداف تأثیر می‌گذارد (۵، ۱۴، ۱۱، ۱۰، ۸، ۷، ۶). در این پژوهش محققان درصدد هستند تا میزان تأثیر گذاری متغیرهای ذکر شده را بر روی دانشجویان پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی شیراز مورد بررسی قرار دهند. بنابراین مدل مفهومی پژوهش که در شکل شماره یک نشان داده شده است، متغیر آینده‌نگری به عنوان متغیر برون‌زاد (مستقل)، جهت‌گیری هدف به عنوان متغیر واسطه‌ای و عملکرد تحصیلی به عنوان متغیر درون‌زاد (وابسته) می‌باشد.

شکل ۱: مدل مفهومی عملکرد تحصیلی دانشجویان

اهمیت بررسی این موضوع از آن جهت بود که وجود خصیصه آینده‌نگری می‌تواند تأثیر مثبتی بر روی زندگی دانشجویان در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، خانوادگی، علمی، تحصیلی گذاشته و فرد با واریسی کردن، ابداع و یا کشف کردن توان شناسایی محیط را کسب نموده و با آگاهی از قوت و ضعف‌ها، همچنین فرصت و تهدیدها قادر می‌گردد تا جهت‌گیری مشخصی نسبت به زندگی و اهداف مورد نظر خود کسب نماید و متناسب با مقتضیات محیطی با جهت‌گیری مناسب به عملکرد مطلوب دست یابد. در واقع فرد با اتخاذ چنین موضعی با اعتماد بیشتری نسبت به آینده فعالیت می‌کند، و این عمل بر میزان علاقه‌مندی، امید، هیجان و افتخارات وی می‌افزاید. بنابراین در این پژوهش تلاش شد تا وضعیت آینده‌نگری در دانشجویان علوم پزشکی دانشگاه شیراز مورد بررسی قرار گیرد و رابطه آن با جهت‌گیری هدف و عملکرد تحصیلی دانشجویان سنجیده شود. در این راستا، سئوالات زیر مطرح و پیگیری شده است:

- ۱- آیا آینده‌نگری، عملکرد تحصیلی دانشجویان را به صورت معنی‌داری پیش‌بینی می‌کند؟
- ۲- آیا آینده‌نگری، جهت‌گیری‌های هدف دانشجویان را به صورت معنی‌داری پیش‌بینی می‌کند؟
- ۳- آیا جهت‌گیری‌های هدف با کنترل آینده‌نگری، عملکرد تحصیلی دانشجویان را به صورت معنی‌داری پیش‌بینی می‌کند؟
- ۴- آیا جهت‌گیری‌های هدف نقش واسطه‌ای در ارتباط بین آینده‌نگری و عملکرد تحصیلی دانشجویان ایفاء می‌کند؟

روش‌ها

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی-تحلیلی از نوع همبستگی است و جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دانشجویان رشته پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی شیراز در سال تحصیلی

۹۳-۹۴ بودند که نمونه‌ای با حجم ۱۹۷ نفر (۱۱۹ نفر دختر و ۷۸ نفر پسر) بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب گردید. با توجه به اهمیت موضوع آینده‌نگری بین دانشجویان نمونه مورد نظر شامل دانشجویان سال دوم تا چهارم بودند که بر اساس نسبت تعداد دانشجویان هر نیمسال به کل دانشجویان، نمونه‌گیری انجام شد. دانشجویان سال اول به دلیل جدیدالورود بودن در مطالعه وارد نشدند. روش جمع‌آوری اطلاعات بدین شکل بود که محقق با حضور در کلاس‌های درس به صورت تصادفی، پس از بیان اهداف و کسب رضایت دانشجویان پرسشنامه مورد نظر را بین دانشجویان توزیع و پس از ۲۰ دقیقه اقدام به جمع‌آوری آن‌ها می‌نمود. لازم به ذکر است جهت رعایت اخلاق پژوهش از دانشجویان خواسته شد تا به صورت داوطلبانه به سئوالات پاسخ دهند و از ذکر مشخصات فردی‌شان خودداری کنند. برای بررسی متغیرهای پژوهش از ابزارهایی زیر استفاده گردید: الف: پرسشنامه سنجش آینده‌نگری (۲۲): دارای چهار زیر مقیاس (درک مفهومی ۸ گویه؛ توانایی محاسبات ۱۴ گویه؛ روحیه آینده‌نگری ۱۱ گویه و روش شناسی ۱۲ گویه) که نمره‌گذاری هر سؤال از پنج تا یک (بسیار زیاد ۵ و بسیار کم ۱) و بیشترین نمره ۲۲۵ (بیشترین میزان توانایی آینده‌نگری)، میانگین نمره ۱۳۵ و کمترین نمره ۴۵ (کمترین میزان توانایی آینده‌نگری) بود (۲۲). روایی و پایایی این مقیاس در پژوهش پارسا و همکاران تایید شده است. به منظور سنجش روایی گویه‌ها، از ۲۰ نفر از استادان دانشگاه و متخصصان در حوزه‌هایی مانند برنامه‌ریزی، جامعه‌شناسی، تعلیم و تربیت و مدیریت نظرخواهی؛ و پس از بازنگری در نهایت ۴۵ گویه

منظور بررسی ارتباطات موجود در مدل پیشنهادی تحقیق از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش همزمان و بر اساس مدل بارون و کنی استفاده شد و برای بررسی مسیرهای موجود در مدل، مراحل زیر اجرا شد:

مرحله اول - بررسی رابطه متغیر برون‌زاد با متغیر درون‌زاد نهایی: در این مرحله متغیر آینده‌نگری به عنوان متغیر پیش‌بین و متغیر عملکرد تحصیلی دانشجویان به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است.

مرحله دوم - بررسی رابطه متغیرهای برون‌زاد با متغیرهای واسطه‌ای: در این قسمت متغیر آینده‌نگری به عنوان پیش‌بین و متغیر جهت‌گیری هدف (عملکرد گرایشی، عملکرد اجتنابی، تسلط گرایشی و تسلط اجتنابی) به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است.

مرحله سوم - بررسی رابطه متغیرهای واسطه‌ای با متغیر درون‌زاد با کنترل متغیرهای برون‌زاد: در این قسمت متغیرهای آینده‌نگری و جهت‌گیری هدف به عنوان متغیرهای پیش‌بین و عملکرد دانشجویان به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است.

مرحله چهارم - مقایسه ضرائب رگرسیون متغیرهای برون‌زاد از مرحله یک به مرحله سه: در این مرحله مقدار ضریب پیش‌بینی متغیر آینده‌نگری از مرحله یک به مرحله سه مقایسه شده است. اگر این مقدار از مرحله یک به مرحله سه به صفر تقلیل یابد واسطه‌گری کامل است. داده‌ها از روش تحلیل مسیر بر اساس مراحل بارون و کنی با استفاده از نرم افزار آماری SPSS.Ver.18 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها

جدول شماره یک ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. بر این اساس؛ بین متغیرهای آینده‌نگری و جهت‌گیری هدف، بین متغیرهای آینده‌نگری و عملکرد تحصیلی و همچنین بین متغیرهای جهت‌گیری هدف و عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه معنی‌داری ($P < 0/05$) و ($P < 0/01$) وجود دارد.

انتخاب شد. پس از انجام محاسبات آماری و با استفاده از شیوه چرخش واریماکس ۴ عامل در این پرسشنامه شناسایی شده که به ترتیب با عناوین درک مفهومی (۸ گویه)؛ توانایی محاسبات (۱۴ گویه)؛ روش شناسی (۱۲ گویه)؛ و روحیه آینده‌نگری (۱۱ گویه) نام‌گذاری شدند. همچنین پایایی آن نیز با استفاده از ضریب آلفا کرونباخ برای کل پرسشنامه برابر ۰/۸۹ و برای هر یک از زیر مقیاس‌های توانایی محاسبات، درک مفهومی، روحیه آینده‌نگری و روش‌شناسی به ترتیب ۰/۷۴، ۰/۶۴، ۰/۶۳ و ۰/۸۵ توسط نویسندگان گزارش شده است (۲۲). در این پژوهش محاسبه پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ انجام پذیرفت که نتایج به این شرح حاصل گردید: توانایی محاسبات (۰/۷۳)، درک مفهومی (۰/۷۵)، روحیه آینده‌نگری (۰/۶۳)، روش شناسی (۰/۵۵) و آینده‌نگری به صورت کلی (۰/۷۲). به منظور اندازه‌گیری جهت‌گیری هدف از پرسشنامه هدف پیشرفت استفاده شد. این پرسشنامه دارای ۲۴ گویه می‌باشد و پاسخ‌ها براساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از «اصلاً» (۱) تا «همیشه» (۵) تنظیم گردیده است. بیشترین نمره ۱۲۰ و میانگین نمره ۷۲ و کمترین نمره ۲۴ بود. البوت و مک‌گریور، جهت تعیین روایی پرسشنامه چهار عاملی اهداف پیشرفت از تحلیل عاملی و روش همسانی درونی استفاده کردند. همچنین نتایج تحلیل عاملی با چرخش واریماکس مؤید وجود چهار عامل در پرسشنامه بود که روی هم رفته ۸۱/۵٪ از کل واریانس را تبیین می‌کردند. جهت تعیین پایایی پرسشنامه نیز از روش آلفای کرونباخ استفاده شده و ضرایب حاصله برای هدف تسلط/گرایشی، تسلط/اجتنابی، عملکرد/گرایشی، عملکرد/اجتنابی به ترتیب ۰/۸۷، ۰/۸۹، ۰/۹۲ و ۰/۸۳ گزارش شده است (۱۲). در پژوهشی که با استفاده از این پرسشنامه توسط شریفی‌اردانی انجام یافت، تحلیل عامل تأییدی استفاده شده و مقدار روایی مناسب ابزار را نشان داده و پایایی کلی این پرسشنامه نیز با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ گزارش شده است (۲۵) و برای جهت‌گیری تسلط/گرایشی (۰/۷۵)، جهت‌گیری تسلط/اجتنابی (۰/۶۸)، جهت‌گیری عملکرد/گرایشی (۰/۸۲)، جهت‌گیری عملکرد/اجتنابی (۰/۷۹) و جهت‌گیری هدف به صورت کلی (۰/۷۴) به دست آمد. به

جدول ۱: ضریب همبستگی متغیرهای آینده‌نگری، جهت‌گیری هدف و عملکرد تحصیلی دانشجویان

مؤلفه	متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	
آینده‌نگری	۱-درک مفهومی	۱									
	۲-توانایی محاسبه	۰/۳۹**	۱								
	۳-روحیه	۰/۴۶*	۰/۲۱*	۱							
	۴-روش شناسی	۰/۲۷*	۰/۲۷*	۰/۴۱**	۱						
معدل	۵-عملکرد تحصیلی	۰/۴۵**	۰/۳۴**	۰/۵۴**	۰/۱۰	۱					
	جهت‌گیری هدف	۶-عملکرد-گرایش	۰/۲۹*	۰/۲۸*	۰/۳۷**	۰/۳۲**	۰/۷۳**	۱			
		۷-تسلط-اجتناب	-۰/۲۶*	۰/۲۴*	۰/۲۶*	۰/۱۸*	-۰/۵۶**	-۰/۵۳**	۱		
		۸-عملکرد-اجتناب	-۰/۳۸**	۰/۳۷**	۰/۱۷*	۰/۳۰**	-۰/۵۲**	-۰/۶۲**	-۰/۷۵**	۱	
		۹-تسلط-گرایش	۰/۱۱	۰/۲۴*	۰/۳۵**	۰/۱۷*	۰/۷۵**	۰/۷۵**	-۰/۷۱**	-۰/۷۱**	۱

* $p < 0/05$ ** $p < 0/001$

عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شدند. به این منظور چهار تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان اجرا گردید. نتایج رگرسیون به تفکیک ابعاد جهت‌گیری هدف عبارتند از:

الف) جهت‌گیری هدف تسلط گرایشی: با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون، مؤلفه‌های آینده‌نگری اثر معنی‌داری بر جهت‌گیری هدف تسلط گرایش داشتند ($P < 0/001$ ، $F = 5/184$). همچنین نتایج رگرسیون حاکی از آن بود که؛ توانایی محاسبه ($\beta = 0/14$ ، $P < 0/05$) و روحیه ($\beta = 0/26$) به نحو مثبت و معنی‌داری جهت‌گیری هدف تسلط گرایشی را پیش‌بینی می‌کردند اما درک مفهومی و روش شناسی پیش‌بینی‌کننده جهت‌گیری هدف تسلط گرایشی نبود. علاوه بر این، آینده‌نگری ۹ درصد از واریانس کل جهت‌گیری هدف تسلط گرایشی را پیش‌بینی می‌کرد.

ب) جهت‌گیری هدف اجتنابی: با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون، مؤلفه‌های آینده‌نگری اثر معنی‌داری بر جهت‌گیری هدف تسلط اجتناب داشت ($P < 0/05$ ، $F = 2/614$). همچنین نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از آن بود که؛ توانایی محاسبه ($\beta = -0/14$ ، $P < 0/05$) و روحیه ($\beta = -0/15$ ، $P < 0/05$)، به نحو منفی و معنی‌دار جهت‌گیری هدف تسلط اجتناب دانشجویان را پیش‌بینی نمود اما درک مفهومی و روش‌شناسی پیش‌بینی‌کننده جهت‌گیری هدف

ضرایب ارائه شده در جدول شماره یک نشان از ارتباط بین متغیرهای ملاک، واسطه‌ای و پیش‌بین مدل است که شرط لازم را برای تحلیل مسیر تأمین می‌نماید. برای بررسی ارتباطات موجود در مدل پیشنهادی تحقیق، بر اساس مدل بارون و کنی، از رگرسیون چند متغیره به روش متوالی همزمان استفاده شد.

پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان بر اساس متغیر آینده‌نگری: با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون، مؤلفه‌های آینده‌نگری اثر معنی‌داری بر عملکرد تحصیلی دانشجویان داشت ($P < 0/001$ ، $F = 6/240$). همچنین نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از آن بود که؛ درک مفهومی ($\beta = 0/05$ ، $P < 0/05$)، توانایی محاسبه ($\beta = 0/13$ ، $P < 0/05$)، روحیه ($\beta = 0/15$ ، $P < 0/001$) به نحو مثبت و معنی‌داری عملکرد تحصیلی دانشجویان را پیش‌بینی می‌کنند. اما روش‌شناسی پیش‌بینی‌کننده عملکرد تحصیلی دانشجویان نبود. علاوه بر این، آینده‌نگری ۱۱ درصد از واریانس کل عملکرد تحصیلی دانشجویان را پیش‌بینی می‌کرد.

پیش‌بینی جهت‌گیری‌های هدف دانشجویان بر اساس متغیر آینده‌نگری: برای پاسخگویی به این پرسش، متغیر آینده‌نگری به عنوان متغیر پیش‌بین و جهت‌گیری هدف به

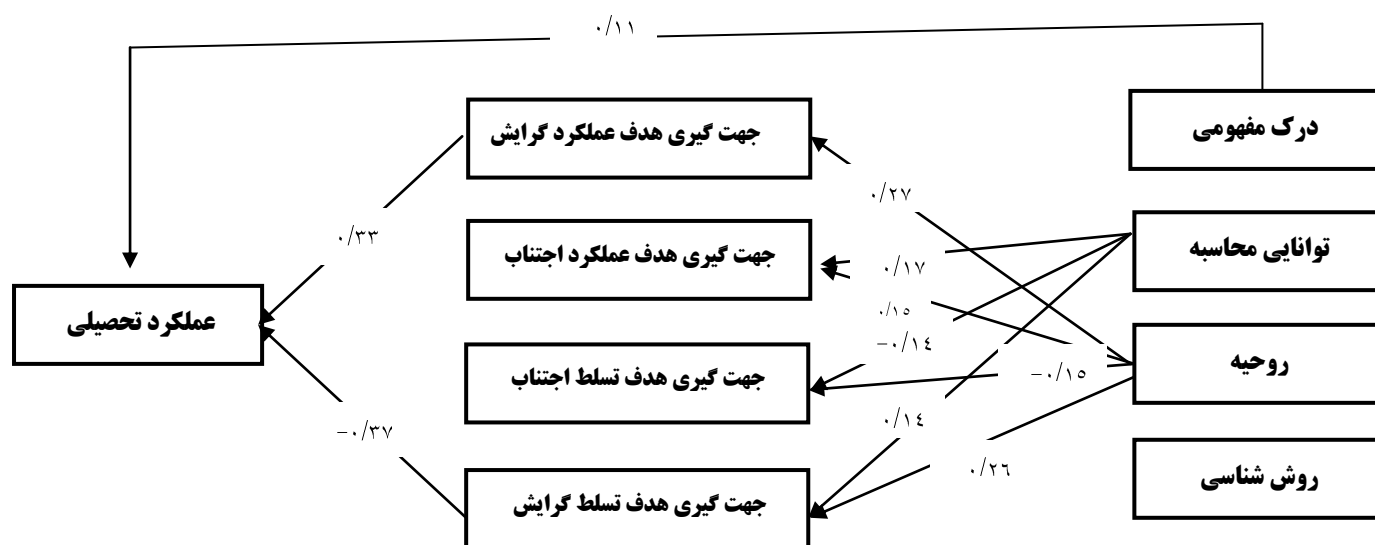
آینده نگری و جهت‌گیری‌های هدف اثر معنی‌داری بر عملکرد تحصیلی دانشجویان داشت ($F=36/44, p<0/001$). همچنین نتایج رگرسیون حاکی از آن بود که؛ درک مفهومی ($p<0/05$)، $\beta=0/09$) به نحو مثبت و معنی‌داری عملکرد تحصیلی دانشجویان را پیش‌بینی نموده، اما توانایی محاسبه، روش شناسی و روحیه پیش‌بینی‌کننده عملکرد تحصیلی دانشجویان نبود. نتایج رگرسیون حاکی از آن بود که مؤلفه‌های جهت‌گیری هدف شامل؛ جهت‌گیری هدف عملکرد گرایش ($\beta=0/33, P<0/001$) و جهت‌گیری هدف تسلط گرایش ($\beta=0/37, P<0/001$) به نحو مثبت و معنی‌داری عملکرد تحصیلی دانشجویان را پیش‌بینی می‌کرد اما جهت‌گیری هدف عملکرد اجتنابی و جهت‌گیری هدف تسلط اجتنابی، پیش‌بینی‌کننده عملکرد تحصیلی دانشجویان نبود. علاوه بر این، آینده نگری و جهت‌گیری‌های هدف ۶۰ درصد از واریانس کل عملکرد تحصیلی دانشجویان را پیش‌بینی نمود.

بررسی نقش واسطه‌ای جهت‌گیری‌های هدف در ارتباط بین مؤلفه‌های ساختار کلاس و عملکرد تحصیلی دانشجویان: با بررسی و مقایسه میزان ضرایب رگرسیون مؤلفه‌های آینده نگری در مرحله اول و مرحله سوم مشخص گردید که ضریب رگرسیون درک مفهومی از ۰/۱۵ به ۰/۱۱ کاهش یافته است، در این مورد جهت‌گیری هدف عملکرد گرایش و جهت‌گیری هدف تسلط گرایش نقش واسطه‌گری کامل بین متغیر درک مفهومی و عملکرد تحصیلی دانشجویان داشت؛ با حذف مسیرهای غیر معنی‌دار، مدل نهایی به صورت شکل شماره دو به دست آمده است.

تسلط اجتناب نبود. علاوه بر این، آینده نگری ۵ درصد از واریانس کل جهت‌گیری هدف تسلط اجتناب دانشجویان را پیش‌بینی نمود.

ج) جهت‌گیری هدف عملکرد گرایشی: با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون، مؤلفه‌های آینده نگری اثر معنی‌داری بر جهت‌گیری هدف عملکرد گرایش داشت ($F=4/787, p<0/001$). همچنین نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از آن بود که؛ روحیه ($\beta=0/27, p<0/0001$) به نحو مثبت و معنی‌داری جهت‌گیری هدف عملکرد گرایش دانشجویان را پیش‌بینی می‌کند. اما سایر مؤلفه‌ها همچون درک مفهومی، توانایی محاسبه و روش شناسی پیش‌بینی‌کننده جهت‌گیری هدف عملکرد گرایش نبود. علاوه بر این، آینده نگری ۹ درصد از واریانس کل جهت‌گیری هدف عملکرد گرایشی دانشجویان را پیش‌بینی نمود.

د) جهت‌گیری هدف عملکرد اجتنابی: با توجه به نتایج تحلیل رگرسیون، بعضی از مؤلفه‌های آینده نگری اثر معنی‌داری بر جهت‌گیری هدف عملکرد اجتناب دارند ($F=3/57, p<0/001$). همچنین نتایج رگرسیون حاکی از آن بود که؛ توانایی محاسبه ($\beta=0/17, p<0/01$) و روحیه ($\beta=0/15, p<0/01$) به نحو مثبت و معنی‌داری جهت‌گیری هدف عملکرد اجتناب را پیش‌بینی می‌کنند. اما درک مفهومی و روش شناسی پیش‌بینی‌کننده جهت‌گیری هدف عملکرد اجتناب نبود. علاوه بر این، آینده نگری ۶ درصد از واریانس کل جهت‌گیری هدف عملکرد اجتناب را پیش‌بینی می‌کرد. **پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان بر اساس دو متغیر جهت‌گیری هدف و آینده نگری:** مؤلفه‌های

شکل ۲: مدل نهایی عملکرد تحصیلی دانشجویان

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی رابطه متغیر برون‌زاد آینده‌نگری و متغیر درون‌زاد عملکرد تحصیلی نشان داد که مؤلفه‌های درک مفهومی، توانایی محاسبه و روحیه آینده‌نگری پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنی‌دار عملکرد تحصیلی دانشجویان است. این یافته‌ها با نتایج تحقیقات Kaya, Guler، کارشکی و محسنی، هاشمی و مرادی همخوانی دارد (۱،۲،۴،۸،۱۱). به عنوان نمونه کایا (Kaya) و همکاران در گروه دانش‌آموزان دبیرستانی در استانبول به این نتیجه دست یافتند که نگرش مثبت نسبت به آینده با نگرش و عملکرد دانش‌آموزان ارتباط مثبت و معنی‌داری دارد (۱). گولر (Guler) در پژوهشی بر روی دانشجویان شرق میانه این نتیجه دست یافت که داشتن نگرش مثبت و انگیزه نسبت به آینده موجب جهت‌گیری و عملکرد مناسب می‌گردد.

مطالعه مرادی با عنوان نقش آینده‌شناسی در امنیت نشان داد که در سایه آینده‌شناسی قوت و ضعف‌ها، و فرصت و تهدیدها، شناسایی و امکان استفاده بهینه از منابع و فرصت‌ها را فراهم می‌سازد که در پیش‌بینی حوادث و اتفاقات موثر است. در واقع نگرش و تمایل به شناخت و پیش‌بینی آینده اهمیت زیادی دارد، زیرا دانشجو با برنامه‌ریزی مناسب، چشم‌انداز روشنی از آینده را ترسیم نموده و با قدرت تعمق و ژرف‌نگری و همچنین داشتن خلاقیت و انجام مطالعه و تحقیق پی‌گیر، موفق به عملکرد تحصیلی بالایی در رشته تحصیلی خود می‌گردد. در این زمینه هکس (Hicks) نیز معتقد است نگرش نسبت به آینده موجب رشد مهارت‌ها، نگرش‌ها و انگیزه‌های فردی می‌گردد و در نتیجه شناسایی آینده احتمالی عملکرد موفق فرد را به دنبال دارد (۲۴). دانشجویان علوم پزشکی نیز با کسب چشم‌انداز روشنی از رشته علوم پزشکی و پیش‌بینی علوم مورد نیاز و مجهز ساختن خود به علوم مربوطه توانایی و مهارت‌های لازم را کسب نموده و در این راستا در طول دوره تحصیلی توان برخورد مناسب با پیشامدهای غیرمنتظره کسب می‌نمایند و در نتیجه عملکرد تحصیلی مناسبی به دست می‌آورد. در واقع، دانشجوی آینده‌نگر در تلاش برای افزایش توانایی و علاقه خود نسبت به رشته پزشکی بوده و از فناوری‌های جدید استقبال می‌نماید و با تعمق و ژرف‌نگری تسلط لازم را بر رشته تحصیلی بدست می‌آورد.

نتایج مطالعه حاضر حاکی از آن بود که می‌توان برخی مؤلفه‌های آینده‌نگری، جهت‌گیری هدف دانشجویان را به صورت معنی‌داری پیش‌بینی نمود. این یافته با نتایج

تحقیقات Harford, Kafman, Saymots نقل در مقالات کارشکی همخوانی دارد (۱۱،۲۳). مطالعه کارشکی نشان داد که داشتن انگیزه و هدف شرط موفقیت بوده و دستیابی به اهداف با داشتن چشم‌انداز روشنی از آینده بهتر میسر می‌گردد (۱۱). کارشکی در پژوهش دیگری به این نتیجه رسید که از عوامل مهم در انگیزش و دستیابی به هدف در دانشجویان آینده‌نگری، امید و داشتن چشم‌انداز مناسبی نسبت به آینده است (۲۳). در واقع، آینده و داشتن نگرش مثبت به آینده نقش مهمی در جهت‌گیری هدف فرد دارد. زیرا انگیزه‌ای که از نگرش به آینده در فرد ایجاد شده است به معنای پیش‌بینی اهداف آینده در زمان حاضر است. در این زمینه فرد با ترسیم اهداف کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت در تلاش برای کسب عملکرد موفق می‌باشد. بر این اساس می‌توان با تنظیم اهداف و قرار دادن اهداف میانی در طیف اهداف طولانی به اهداف بلند مدت دست یافت.

همچنین نتایج مطالعه حاضر نشان داد که جهت‌گیری هدف در ابعاد عملکرد گرایش و تسلط گرایش به طور مستقیم پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنی‌دار متغیر عملکرد تحصیلی دانشجویان بوده، ضمن آن که آینده‌نگری نیز به واسطه این دو جهت‌گیری هدف پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنی‌دار عملکرد تحصیلی دانشجویان است. این یافته‌ها با نتایج تحقیقات، کارشکی (۱۱،۲۳) و Lehtonen و Yeo & Neal هم‌راستا است. نتایج پژوهش Lehtonen نشان داد که عملکرد تحصیلی مناسب و داشتن یادگیری خلاق تحت تأثیر آینده‌نگری فرد و داشتن جهت‌گیری مناسب اهداف بر اساس چشم‌اندازی که از آینده به دست می‌آورند، می‌باشد (۱۰). همچنین Yeo & Neal به این نتیجه دست یافتند که جهت‌گیری هدف مستلزم ترسیم آینده مناسب در دستیابی به اهداف و عملکرد مناسب می‌باشد (۱۴). کارشکی و همکاران به این نتیجه دست یافتند که ساختن یک دورنما از آینده بلند مدت، واقع‌بینانه و دارای ساختار خوب یکی از مهم‌ترین فرایندها در تحصیلات و حرفه بوده و موجب انگیزه قوی در دانشجویان می‌گردد، به آن‌ها برای برنامه‌ریزی، جهت‌گیری هدف، تصمیم‌گیری کمک می‌کند. در واقع ترسیم چشم‌اندازی از آینده باعث جهت‌دهی اهداف فرد به سمت مطلوبیت‌ها می‌گردد و این اهداف به نوبه خود بر روی عملکرد فرد در ابعاد مختلف تحصیلی، اجتماعی، شخصی، دینی تأثیر گذار است، چرا که اهداف انگیزشی در آینده قرار دارند و طرز نگرش به

آینده بر روی جهت‌گیری اهداف و در نتیجه بر روی عملکرد فرد تأثیر می‌گذارد (۲۳، ۱۱).

لذا می‌توان نتیجه گرفت که ساختن دورنمایی از آینده به صورت واقع‌بینانه گام مهمی در موفقیت تحصیلی و حرفه‌ای دانشجویان در رشته پزشکی می‌باشد، زیرا دانشجویان با برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری مناسب و اتخاذ اهداف مبتنی بر علایق و توانایی خود عملکرد شایسته‌ای به ارمغان خواهند آورد. در این راستا پیش‌بینی آینده توسط فرد باعث ایجاد زمینه معنی‌دار برای یادگیری و پیشرفت تحصیلی می‌شود. در واقع افرادی که بسوی آینده جهت‌گیری مناسبی دارند در تلاش هستند تا با تأخیر لذات زودگذر، به برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی مناسب کارها و تنظیم اهداف پرداخته و برای دستیابی به اهداف بلند مدت تلاش کنند. انجام موارد فوق منجر به ارائه دیدگاه و عملکرد مثبت در دانشجویان از جمله پیشرفت تحصیلی شده و نهایتاً خودشکوفایی آنان را به ارمغان می‌آورد، زیرا در آینده نگری فرد توانایی پیش‌بینی چند گام

بعدتر را دارد و از روبرو شدن با ناشناخته‌ها استقبال می‌کند. از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به استفاده صرف از پرسشنامه و محدود بودن جامعه و نمونه پژوهشی به دانشگاه علوم پزشکی شیراز نام برد. بر این اساس انجام چنین پژوهشی در دانشگاه‌ها و رشته‌های دیگر و مقایسه تطبیقی بین آن‌ها پیشنهاد می‌گردد. همچنین انجام پژوهش‌هایی در زمینه آینده‌نگری با سایر متغیرهای مرتبط با آن مانند التزام، تعهد شغلی و تحصیلی، پاسخگویی، فناوری اطلاعات و غیره در جهت درک جامع و آگاهی کامل از عوامل تأثیرگذار بر این متغیر می‌تواند چشم انداز روشنی از آینده را ترسیم نماید.

قدردانی

از کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شیراز که صادقانه ما را در اجرای این پژوهش یاری نمودند، کمال تشکر داریم.

References

- 1- Kaya H, Bodur G, Yalniz N. The relationship between high school students' attitudes toward future and subjective well-being. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 2014; 116: 3869 – 3873.
- 2- Guler A. Relationship between self-construal's and future time orientations. [dissertation], Ankara: Middle East Technical University; 2004.
- 3- Neblett NG, Cortina KS. Adolescents' thoughts about parents' jobs and their importance for adolescents' future orientation, *Journal of Adolescence* 2006; 29(5):795-811.
- 4- Moradi M. [Future role in the security of a stable and safe]. *Police Knowledge Lorestan* 2005 ;1(3):102-111. [Persian]
- 5- Wayman S. *The Handbook of sustainable literacy: Skills for a changing world*. Dartington: Green Books. 2009.
- 6- Eryilmaz A, Atak H. An investigation self-esteem and optimism of inclination in adolescence . *E-Social Sciences* 2011; 10(37): 170-181
- 7- Oladipo SE, Balogun SK. How suitable is the satisfaction with Life Scale for use on adolescents in Nigeria, *Science Journal of Psychology* 2012; 2: 1-3.
- 8- Hashemian A. [Combined analysis of barriers from the perspective of faculty teaching courses in agriculture and natural resources Khuzestan]. *Proceedings of the 1th Iranian International Conference of Management, Futurism, Entrepreneurship and industry in Higher Education*; 2011 May 17-18; Sanandaj, Iran. 2011. [Persian]
- 9- Ghoorchian N; Salehi M. [Designing a model for institutionalizing futures at Islamic Azad University, *Research in Curriculum*, 2004; 2: 22-1. [Persian]
- 10- Lehtonen A. Future thinking and learning in improvisation and a collaborative devised theatre project within primary school students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 2012; 45: 104–113.

- 11- Karshki H, Mohseni N. Motivation in learning and teaching. Tehran: Sound of Light, 2012. [Persian]
- 12- Elliot A, McGregor H. Achievement Goal Framework, *Journal of Personality and Social Psychology* 2001; 80: 501-509.
- 13- VandeWalle D. Goal orientation: Why wanting to look successful doesn't always lead to success. *Organizational Dynamics* 2001; 30, (2):162-171.
- 14- Yeo GB, Neal A. A multilevel analysis of effort, practice, and performance: Effects of ability, conscientiousness, and goal orientation. *Journal of Applied Psychology* 2005; 89, (2): 231-247.
- 15- Fryer JW, Elliot AJ. Self-regulation of achievement goal pursuit, Motivation and self regulated learning: Theory, research, and applications. New York. 2008.
- 16- Moshtaghi S. [Predicted academic achievement on achievement goal orientation]. *Strategies Journal of Education* 2004; 5(2):94-89. [Persian]
- 17- Kaplan A, Martin L, Maehr L. The contributions and prospects of goal orientation theory. *Educational Psychology* 2007; 19(2): 41-84.
- 18- Pintrich PR, Schunk DH. Motivation in Education: Theory, Research, and Applications. New Jersey, Johnston; 2002.
- 19- Anthony Day, E. Radosevich DJ, Chasteen CS. Construct - and criterion related validity of four commonly used goal orientation instruments. *Contemporary Educational Psychology* 2003: 28: 434 -464.
- 20- Pintrich PR, Conley AM, Kempner TM. Current Issues in achievement goal theory and research, *International Journal of educational Research* 2003; 39(4): 319-337.
- 21- Elliot AJ, Moller AC. Performance-approach goals: good or bad forms of regulation. *International Journal of Educational Research* 2003; 39: 339-356.
- 22- Parsa A, keshavarzi F, Dehghan N. [Measure the effectiveness of education and educational success of the future capabilities (Case Study - Shahid Chamran University)]. *Proceedings of the 1st Iranian International Conference of anagement, Futurism, Entrepreneurship and industry in Higher Education*; 2011 May 17-18; Sanandaj, Iran: 2011. [Persian]
- 23- Karshki H, Hashemi G. [Future role in motivation and learning performance: Find the roots of motivation on performance and future prospects]. *Proceedings of the National Conference of Educational Psychology* 2014, March 21, 7-1. [Persian]
- 24- Hicks D. The future only arrives when things look dangerous: Reflections on future education in the UK. *Journal of Futures* 2012; 44(1):4-13.
- 25- Sharifiardalani A. [Predict academic achievement based on personality characteristic determination and goal orientation of graduate students at Shiraz University]. [dissertation]. Shiraz : Shiraz University; 2011. [Persian]

Relationship between Futurism and Educational Performance of students in Medical Sciences of Shiraz University: Mediation Role of Goal Orientation

Torkzade J^{1*}, Keshavarzi F²

Received: 2015/2/22

Accepted: 2015/8/22

Abstract

Introduction: futurism as a feature effects on students goal orientation and academic performance. Universities have a significant role in nurturing and developing this character. Therefore, aim of this study is to examine the relationship between Futurism and academic performance considering the role of goal orientation as a mediator.

Methods: This study was an analytic – descriptive, correlation research. The population included all students in Medical Sciences of Shiraz University that the research sample consists of 197 students of Medical Sciences of Shiraz University in 2014 which were selected by random sampling method. Research tools consist of future assessing questionnaire and goal orientation questionnaire. Content validity was favorably and Component reliability futurism was (72.0) and goal orientation was (74.0). Then, data were analysed using analysis method based on Baron and Kenny And SPSS software.

Results: The results showed that Student's futurism predicts significantly their educational performance ($F=6/240$, $p<0.0001$). Components of futurism have significant effect on performance-approach goal orientation ($F= 4.787$, $p< 0.0001$), Also the goal orientation variables such as performance-approach ($B=0.33$, $p<0.0001$) and mastery-approach ($B=0.37$, $p<0.0001$) predict significantly the degree of student's educational performance.

Conclusion: According to these results, futurism and having a positive attitude about the future have important role in goal orientation because motivation that is created in a person's attitude to the future is meant to predict the future goals at the moment and of course increases trying to get a high-performance and consequence promote of education.

Keywords: Futurism, goal orientation, academic performance, Mediating, students, Medical Sciences

Corresponding Author: Torkzadeh J, Department of Educational administration and planning, Shiraz University, Shiraz, Iran. djt2891@gmail.com.

Keshavarzi F, Department of Educational administration and planning, Shiraz University, Shiraz, Iran.